

C. XLIII
Vol. XLIII

HAZİRAN 2019
JUNE 2019

Sayı: 1
Issue: 1

Makalenin Geliş Tarihi: 18 Nisan 2019
Makalenin Kabul Tarihi: 16 Mayıs 2019

SOSYOLOJİK BİR OLGU OLARAK İNTİHAR*
SUICIDE AS A SOCIOLOGICAL PHENOMENON

*Ayşe Köse***
*Fatih Arslan****

Öz

Kişinin kendi hayatına kendi eliyle son vermesi olarak tanımlanan intihar günümüzde ilk on ölüm nedeninden biridir. İntihar bugün olduğu gibi geçmişte de toplumsal düzeni tehdit eden sosyal bir olgudur. Çoğunlukla bireysel bir edim olarak ele alınan intiharın sosyolojik boyutu çalışmamızın ana gövdesini oluşturmaktadır. Emile Durkheim'dan bu yana intihar, bir sosyolojik olgu olarak tanımlanmaktadır. Çalışmamızda, Durkheim başta olmak üzere sosyologlarca geliştirilmiş intihar teorileri ele alınmıştır. Türkiye'de ve dünyada intihar oranlarının hızlı artışı küreselleşme ve kültür bağlamlarında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İntihar, Durkheim, Küreselleşme, Kültür.*

* Bu çalışma, Ayşe Köse'nin Doç. Dr. Fatih Arslan danışmanlığında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı'nda tamamladığı "21. Yüzyılda Türkiye'de Gerçekleşen İntiharların Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi" başlıklı yayımlanmamış yüksek lisans tezi temele alınarak hazırlanmıştır.

** Öğr. Gör., *Avrasya Üniversitesi*, Meslek Yüksek Okulu Sosyal Güvenlik Bölümü. ORCID: 0000-0002-5602-5819

*** Doç. Dr., *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü. ORCID: 0000-0001-6916-6277

Summary

Suicide, defined as one's ending their own life, is one of the top ten reasons of death. Suicide is a phenomenon which threatens the order of society today as it did in the past. Sociological aspect of suicide, which mostly handled as an individual action though, makes up the main body of our study. Suicide has been defined as a sociological phenomenon since Emile Durkheim did it so. In our study, suicide theories which were developed by sociologists, especially by Durkheim, are reviewed. And rapid increase in suicide rates in Turkey and in the world is taken into consideration within the contexts of globalisation and culture.

Keywords: *Suicide, Durkheim, Globalisation, Culture*

Giriş

İntihar, bir anlamda, bireyin topluma yönelttiği bir suçlama olarak okunabilecek bir eylemdir. Nedenleri ve sonuçları bakımından hem bireysel hem de toplumsal özellikler taşıyan bir olgu olmasına rağmen, uzunca bir süre bu olgunun dış etkenlerine bakılmaksızın birey içerisindeki nedenlerine odaklanılmıştır. Bu sebeple intiharlar psikolojik vakalar olarak adlandırılmıştır. İntihara sosyolojik olarak bakıldığında, bu dürtüyü ortaya çıkaran sosyal faktörlerin de tetikleyici olduğu ve bu nedenle bireyi bu eyleme yönlendiren nedenlerden yola çıkılarak açıklanması gerektiği kabul edilir. Sosyologlar intiharların bireysel taraflarından çok intihar davranışının insan grupları üzerinde nasıl bir etki bıraktığı kısmına odaklanırlar.

İntihar araştırmalarında üzerinde hemfikir olunan konu çoğunlukla intiharın sapkınlıkla olan ilişkisidir. Sapmanın yaygınlaşması sosyologlara göre, sanayileşme sonrası emeğin dahi metalaştırıldığı, modern zamanlara denk gelmektedir. Modern zamanlar ise, kent hayatının yaygınlaştığı, özellikle ekonomik kurumlar olmak üzere tüm kurumlar üzerinde dönüşümün yaşandığı ve ilişkilerin yeniden şekillendiği bir dönemdir. İnsan yaşamını derinden etkileyen bu tarz dönüşümler kuşkusuz intihar oranlarını ve nedenlerini de başlı başına değiştirmiştir. Bu minvalde intihar, tarihe, siyasal gelişime ve bizzat toplumun eylemlerine başvurmadan tamamıyla anlaşılabilir. Dolayısıyla, bütün diğer toplumsal olgularda olduğu gibi intihar olgusunda da yaşanan dönemin izleri belirgindir.

Toplumsal değişimler ve hareketlenmelerin intihar üzerinde yadsınamayacak derecede etkisi vardır. Örneğin bir toplumu derinden etkileyecek savaşlar, göçler, hastalıklar, teknolojik gelişmeler sayılabilir. Kuşkusuz makineleşme ve teknolojik gelişmeler insan hayatını kolaylaştırmada büyük rol oynamaktadır. Bunun yanında insan emeğine gerek

duyulmayacak derecede artan makineleşme, bireyin kendi emeğine yabancılaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle yaptığı işten ve ortaya çıkan sonuçtan tatmin olmayan kişilerde, yabancılaşma nedeniyle yalnızlaşma ve bunun bir getirisi olarak intihar olasılığının artışı görülmektedir.

İntihar etmek birçok toplumun ahlak kurallarına başlı başına zıt bir durumdur. İntiharı etik kurallar çerçevesinde ele almak ise genel bir tutumdur. İntiharı onurlu bir davranış olarak gören toplumların tutumlarını da yadsımamak gerekir. Bu açıdan ölümlere ve intiharlara bakış açımız, içinde bulunduğumuz toplumun etik kuralları çerçevesinde gelişir. Buna zıt bir tutum edinmek ise genel refahı ve düzeni tehdit edeceğinden toplum tarafından reddedilir. Toplumsal istikrar ve düzen de ancak ahlaki bir uzlaşmayla yerine getirilir.

Birey ilk olarak ben olmaya toplumun en küçük birimi olan ailede başlar. Daha sonra bu süreç okul ve iş hayatıyla devam eder. Benliğin oluşmasında en büyük etkenler, içinde doğup büyüdüğü toplumun dini ve kültürüdür. Bu etkenler sayesinde öz benliğini oluşturur. Hemen her şeye bakış açısı içinde bulunduğu toplumla gelişir. İnsan, içinde kendine ait bir yer kapladığı ve başkalarıyla olan ilişkilerinin nispeten istikrarlı durumda bulunduğu, genel kabul gören değerler ve fikirlerle desteklendiği bir toplumsal sisteme gereksinme duyar. (Fromm 1993: 143) Toplum içerisinde üst benliği gelişen birey dıştan gelen tesirler ile intihar fikrini benimser.

İntiharları sebeplerine göre de farklı algılarız. Örneğin vatani için kendini feda etmiş bir kişiyle görünüşte hiçbir sebep olmadan kendi yaşamına son veren kişiye bakış açılarımız farklıdır. Baudrillard değere dönüştürülemeyen ölümlerin modern toplumlarda kabul görmediğine değinir. Hapishaneye kapatılan insanlar giderek daha az idam edilirken, intihar eden mahkûm sayısı da giderek artmaktadır. Bir başka deyişle, bu tür bir davranış, kurumsal ölümü yolundan saptırarak, ölüme mahkûm eden sisteme karşı kullanma anlamına gelmektedir. İntihar eden birey süreçleri tersine çevirerek toplumu yargılayıp mahkûm etmektedir. (Baudrillard 2008: 318)

Görüldüğü üzere ölüm ve yaşam olgusu kişiye ve duruma göre farklılık göstermektedir. Ölüm gerçeğinin kaçınılmaz olduğu bir dünyada insanın gerçek manada sahip olduğu tek şey varlığıdır. Bu varlığa nasıl davranacağı ve nasıl sürdüreceği de yalnızca kendisine aittir. Fakat yalnız olmadığımız şu dünyada verilen her karar ve davranış muhakkak kendi sınırlarımızın

dışına taşıp bir başkasının sınırlarına da ulaşacaktır. Bu sebeple yapılan her davranış dış dünyada bir reaksiyona sebep olmaktadır. Buradan hareketle intiharın toplumsal nedenleri ve bununla ilgili sosyolojik görüşleri ele alacağız.

1. İntiharın Sosyolojik Boyutu

İntihar günümüzde olduğu gibi geçmişte de halk sağlığını ve toplumsal düzeni tehdit eden sosyal bir olgu olduğu için başta Emile Durkheim olmak üzere birçok sosyolog için ilgi çekici bir konu olmuştur. İntiharla ilgili sosyolojik teorisyenlerin büyük bir kısmı Emile Durkheim'dan etkilenmiştir. Bunun nedeni Durkheim'ın *İntihar* (2014) çalışmasıdır.

1.1. Durkheim'ın İntihar Kuramı

Durkheim Fransız Devrimi ve ardından gelen sanayileşme dönemi sonrasında değişen ekonomik ve siyasi kurumların toplumlar üzerinde nasıl bir etkiye sebep olduğunu tüm çalışmaları boyunca irdelemiştir. Dönemin başat kurumu olan dinlerin toplumsal bütünleşmeye olan etkileri ve toplumsal ahlak üzerindeki rolü nedeniyle değişimler yaşamasını intihar olgusu ile ele almıştır.

İntihar adlı kitabında topladığı intihar araştırmalarını yaparken ilk önce kabul edilen, genelleşmiş kanıları karşılaştırma yöntemi ile çürütür. Onun tezine göre intiharların esas nedenleri toplumsaldır. Fakat bu tezinden önce toplumsal olmayan nedenler üzerinde durur ve bunun intiharlarla olan ilişkilerini belirlemeye çalışır. Bunu yaparken de istatistiki verilerden yararlanıp kalıplaşmış kelimelerin anlamlarını irdelemektedir. Çünkü Durkheim, sosyal bilimler için doğa bilimlerinde gibi kesin ve kabul edilebilir sonuçlar elde etmek istemiştir.

Durkheim'ın irdelemesini yaptığı görüşler, intiharı akıl hastalığı, ırk, kalıtım, iklim ve hava sıcaklığı, yanılısama (taklit) etkenleriyle açıklamak isteyen görüşlerdir. Durkheim bu etkenlerin intiharın nedeni olmayacağını tek tek kanıtladıktan sonra, "Geriye bir tek etken kalıyor: Toplum etkeni!" demektedir. (Durkheim 2014: 6)

Durkheim'a göre, ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir edimin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayına intihar denir. İntihar girişimi ise, bu biçimde tanımlanan ama ölüm sonucu doğurmadan durdurulan edime

denir. (Durkheim 2014: 25) O, intiharın tanımı yaptıktan sonra intiharın en yaygın kabul edilen ruhsal hastalıklar ve delilikle olan ilişkisini ele almıştır. Ona göre deliliğin özel bir düşünce ya da duyguyu değiştirip ruhsal yaşamın kökünde bir değişikliğe yol açmaması kesinlikle olanaksızdır. Durkheim zihinsel bozuklukların tek başlarına intiharların sebebi olmadığını ve intiharların da bir delilik biçimi olmadığını savunur.

Görülüyor ki intihar ile arasında düzenli ve tartışma götürmez bir ilişki bulunan hiçbir ruhsal bozukluk durumu yoktur. Bir toplumda intiharların daha çok ya da daha az oluşu, orada ruh hastalarının daha çok ya da daha az oluşundan dolayı değildir. Değişik biçimleriyle ruhsal bozulma, insanı kendini öldürmeye götüren nedenlerin biri değildir. Koşullar aynı olduğunda, ruh bozukluğuna düşmüş kişinin sağlıklı kişiye göre daha kolaylıkla kendini öldürdüğü kabul edilebilir; ama kendini öldürmesi zorunlu olarak bu ruhsal durumdan dolayı değildir. Ondaki bu eğilim, ancak araştırılması gerekli başka etkenlerin etkisi altında ortaya çıkmaktadır. (Durkheim 2014: 69-70)

1.1.1. İntiharın Toplumsal Nedenleri ve Toplumsal Örnekleri

Durkheim intiharın toplumsal olmayan nedenlerin çözümlemesini yaptıktan sonra intiharların temel sebebi olarak gördüğü toplumsal nedenlerine geçmektedir. Bunu yaparken de birçok bireysel intiharı incelemenin gerekliliğini belirtir. Ne kadar çok sayıda birbirinden ayrı türleri bulunacak olursa, o kadar çok sayıda intihar akımının varlığını kabul etmek ve bunların her birinin nedeniyle görelî önemlerini ortaya koymak gerekecektir. (Durkheim 2014: 154)

Durkheim, toplumsal olmayan etmenlerle intihar arasında zorunlu bir ilişki olmadığını belirtmekle beraber, bu etmenlerin dolaylı etkilerini de yadsımamaktadır. Buradan hareketle intiharların birlikte değişim gösterdikleri toplumsal etkenlerin neler olduğunu araştırmıştır. Bu etkenlerden kasıt, dinsel inançlar, aile, siyasal toplum, meslek kümeleri ve benzerleridir. Sonuç olarak intiharları üç kategoride ele almıştır.

1.1.2. Bencil (Egoistic) İntiharlar

Durkheim bencil intiharların tam bir tanımını yapmadan önce, bencil intiharlarla bağlantısı olduğunu düşündüğü din, aile ve siyasal toplumun bireyler üzerindeki karşılıklı

etkisini araştırır. Durkheim'ın ilk ele aldığı konu dinsel inançlar ve intihar arasındaki ilişki olmuştur.

Durkheim'ın dinsel inanış bağlamında ele aldığı bölge Avrupa'dır. Dinsel inanış biçimleri olarak ise Hristiyanlığın Protestanlık ve Katoliklik mezhepleri ile Yahudiliği araştırmasına katmıştır. Durkheim'a göre hangi ulusal kökünde olursa olsun Katoliklik kantonlarda intiharlar Protestan kantonlardakinden 4-5 kat daha azdır. İstatistiklerden yola çıkan Durkheim, dinsel inancın etkisinin diğer bütün etkileri bastırıldığı savunur. (Durkheim 2014: 166) Ona göre intihar istatistiklerinin başını hep Protestanların çoğunlukta olduğu yerler çekmektedir. Katoliklik ise ondan sonra gelirken son sırayı ise Yahudilik inanışı almaktadır.

Durkheim'a göre özgür irdelemeye olanak sağlayan dinlerde intihar oranları artmaktadır. Ona göre Protestanlığın sorununu bundan kaynaklanmaktadır. (Durkheim 2014: 173) Yahudilerin intihar etmemesinin nedenini ise kısaca çevresini saran düşmanlık olduğunu belirtir. Dışlanmaları sonucunda sıkı sıkıya bağlı bir toplum olmuşlardır ve bozulmamış dinleri sayesinde intihar oranları azdır. Görülüyor ki azınlık durumunda olan bir dine bağlı toplulukta intihar oranları çok düşüktür.

Durkheim'ın intihar ve aile karşılaştırmasındaki bir diğer konusu ailenin büyüklüğü olmuştur. Büyük yani kalabalık ailelerde küçüklere nazaran intihar oranları daha düşüktür. Aile intihara karşı güçlü bir koruyucu olduğu gibi, kuruluşu ne denli sağlamsa bu koruma gücü de o ölçüde yüksek olmaktadır. (Durkheim 2014: 225-228)

Görüldüğü üzere insanlar daha fazla birlik beraberlik duymaları gerektiği zamanlarda intihar oranları azalmaktadır. Bencil intiharların, din, aile ve siyasi toplum ile doğrudan bir ilişkisi vardır. Durkheim'a göre dinsel topluluk gibi aile ve siyasi topluluklarda sıkı bir şekilde bütünleştiklerinde intihar oranları büyük oranda azalmaktadır. Bu çıkarımlardan intiharın, bireyin içinde yer aldığı toplumsal kümelerin bütünleşmişlik ölçüsüyle ters orantılı olarak değiştiği sonucuna varırız.

Durkheim yalnız ve bencil yapının insan doğasıyla çelişkili olduğunu ve insanı insan yapan şeyin toplum olduğunu savunur. Bütün bu manevi yaşam, kozmik çevrenin değil, toplumsal çevrenin istekleri üzerine oluşup gelişmiştir. Bireyi başkasına yönelten bu duyumsama ve dayanışma duygusu toplumun etkisiyle oluşmuştur; bireyleri kendi

tasarımına göre biçimlendirerek, onlara davranışlarını yöneten dinsel, siyasal, ahlaki inançları benimseten toplumdur; birey, toplumsal rolünü yerine getirebilmek için zekasını geliştirmek istemektedir ve ona bu gelişme için gerekli araçları kendi bilgi hazinesinden sağlayan yine toplumdur. (Durkheim 2014: 239)

Sonuç olarak Durkheim bencilliğin intiharları doğuran temel sebep olduğunu ortaya koyar. Bu durumda insanı yaşama bağlayan bağın gevşemesinin nedenini topluma bağlayan bağın gevşemesine bağlar. Özel yaşamın doğrudan doğruya intiharı esinlendirir gibi görünen ve onun belirleyici koşulları sayılan etkileri ise, gerçekte yalnızca rastlantısal etkenlerdir. Bireyin, koşullarından gelen en küçük sarsıntı karşısında yenik düşmesi, toplumun durumu onu intihara hazır bir yem kılmış olduğundan dolayıdır. (Durkheim 2014: 243)

1.1.3. Elcil İntihar

Bu bölümde Durkheim, toplumla aşırı bütünleşmenin intihara etki edip etmediğini incelemektedir. Bencil intiharlarda gördüğümüz üzere aşırı bireyselleşme bireyi intihara götürmektedir. Peki, insan toplumla aşırı biçimde bütünleştiğinde de kendini öldürür mü? Durkheim'a göre bu sorunun cevabı evettir. Çünkü eski çağlarda yaşamış toplumların inancına göre eğer, bir kişi eceliyle ölürse, ölümü beklerse bu o kişi için utançtır. Eğer savaşta ya da kabilenin uygun gördüğü şekilde ölür ise bu ölüm kutsaldır. (Durkheim 2014: 245-246)

Durkheim bu tip intiharları insanların mecbur oldukları için yapmadıklarını bunu bir ödev olarak gördükleri için yaptıklarını söyler. İlkel kabilelerde eğer kişi kendi doğal ölümünü beklerse o kişinin ölüm törenleri yapılmayacağı için bireyler intihara yönelmektedir. Aslında bu bir tercih gibi görünse de toplumun büyük bir baskısı vardır. Görüldüğü üzere aşırı bireyci bir tutum intihara sürüklerken aşırı toplumcu bir tutum da intihara sürüklemektedir.

Bencil intiharlar ve elcil intiharlar arasında çok büyük farklılıklar vardır. Durkheim birincisinin aşırı bireyselleşmeden ileri geldiği halde, ikincisinin bireyin çok yetersiz kalmasından ileri geldiğini düşünür. Bencil intiharların kimi noktalarda ya da hatta tümünden çözülmüş olan toplumun bireye kendisinden kurtulma izni vermesinden, elcil intiharların ise onu çok sıkı bir biçimde kendisine bağımlı kılmasından ileri gelmektedir. Bencilliği, ben'in kendi yaşamını yaşadığı ve yalnız onun gereklerine uyduğu bir durum olarak tanımladığımızı göre, elcillik de bunun tersi durumu, yani ben'in kendisine ait olmadığı, davranışlarının hedefinin kendisinin dışında, içinde yer aldığı kümelerden birinde bulunduğu

durumu anlatır. (Durkheim,2014: 250) “İntiharın her türü, bir erdemın abartılmış ya da sapmış bir biçimdir. Ama bu durumda bunların ahlak anlayışını etkileme biçimi onları, ayrı türlere ayırmayı haklı kılacak ölçüde birbirinden ayırt etmemektedir”. (Durkheim 2014: 272-274)

1.1.4. Kuralsızlık İntiharı (Anomik İntihar)

Durkheim kuralsızlık intiharlarına toplumun düzenleyici gücünün altını çizerek giriş yapar. Durkheim’a göre toplum, yalnızca bireylerin duygu ve etkinliklerini eşitsiz bir yoğunlukta kendine çeken bir şey değildir. Toplumun düzenleyici gücünün gerçekleşme biçimi ile intiharların toplumsal oranı arasında bir ilişki vardır. (Durkheim 2014: 275)

Durkheim’a göre, sınav ya da mali bunalımların intiharı artırması, bunların insanları yoksullaştırmasından dolayı değildir; çünkü gönenç bunalımları da aynı sonucu doğurmaktadır; asıl neden bunların birer bunalım olmaları yani toplu yaşamda düzensizliklere yol açmalarıdır. Her denge bozulması daha büyük bir rahatlığa, genel yaşamın canlılığında bir yükselmeye yol açtığı zaman bile insanları gönüllü ölüme iter. İster ani bir ekonomik gelişmeden, isterse beklenmedik bir yıkımdan ileri gelsin, toplum yapısında ciddi düzenlemelere her girişildiğinde, insanlar kendilerini daha kolay öldürüyorlar. (Durkheim 2014: 280-281)

Durkheim’a göre bunalım, güç ve servette beklenmedik bir artıştan kaynaklandığı durumda da ekonomik çöküntüyle aynı sonuçlar ortaya çıkar. Kuralsızlığı arada sırada şiddetli bunalımlar ortaya çıkarsa da, Durkheim’a göre zaman zaman intiharların toplumsal oranını değiştirebilir. Ama intiharların sürekli ve düzenli bir etkeni değildir. Ancak ticaret ve sanayi dünyasında kuralsızlık fiilen çok ağırlaşmış durumdadır. Bu sebeple ticaret ve sanayi sektörlerinde çalışan insanların intihar riskini daha fazla taşıdığı belirtilmektedir. Bunalım ve kuralsızlık durumu burada sürekli ve deyim yerindeyse normal bir şeydir. (Durkheim 2014: 291-293)

Sürekli olan kuralsızlık durumu bunalım ile birlikte yaşamayı alışkanlık haline getirmektedir. Görüldüğü gibi çağdaş toplumlardaki kuralsızlık, intiharların düzenli ve özel bir etkeni durumundadır; yıllık intihar tutarlarını besleyen kaynaklardan birisi budur. Bu nedenle öbürlerinden ayırt edilmesi gerekli yeni bir intihar türü karşısında bulunuyoruz. Aralarındaki fark, bu intihar türünün bireylerin topluma bağlanış biçiminden değil, toplumun bireyleri düzenleyiş biçiminden ileri gelmesidir. (Durkheim 2014: 296)

Görüldüğü üzere bencil intiharlar, insanların aşırı bireyciliğinden kaynaklanırken, elcil intiharlar ise insanların aşırı toplumsallaşmasından kaynaklanmaktadır. Kuralsızlık (anomik) intiharların sebebini ise insanların ve toplumların yaşamalarında değişime sebep olacak ani hareketlenmeler sebep olmaktadır. Bu hareketlenmeler ister insanların yararına olsun isterse olmasın her iki nedende de olumsuz sonuçlanmaktadır. Ekonomik bunalımlar, ekonomik kalkınmalar, evlilikler, boşanmalar, aile içi değişimler gibi bireylerin yaşamlarını etkileyen durumlar, sebebi ne olursa olsun insanları intiharlara yöneltmektedir. Bekâr erkekler evli erkeklere göre daha fazla, evli kadınlar da bekâr kadınlara göre daha fazla intihar etmektedirler. Hiçbir dine mensup olmayan ya da dinsel öğeleri katı olmayan bir dine mensup olan kişilerde intihar riski fazladır. Kırsal bölgelerde akrabalık ilişkilerinin sağlam olduğu dinsel öğretilere sıkı sıkıya bağlı kişilerde intihar oranları çok az rastlanmaktadır. Görülüyor ki intiharları tek bir nedene bağlı değil de birçok değişkenle birlikte ele alınca toplumsal öğelerin intiharlar üzerindeki etkisi daha net anlaşılmaktadır.

Durkheim'a göre, intiharın doğrudan nedenleri olduğu sanılan özel olayların etkisi, yine toplumun manevi durumundan kaynaklanır. Çünkü intihar edenin manevi durumunu toplumun manevi durumu oluşturmuştur. Bu sebeple toplumsal yapının bütünleşme, düzen ve kurallardan yoksun olması intihar davranışının artmasına neden olacaktır.

Her türlü değişken (yaş, cinsiyet, evlilik-bekârlık, düşük-yüksek gelir, psikolojik rahatsızlıklar vs.) intihara sebep olabilir. Ancak bu değişkenlerin bireyi hangi yoğunlukta etkilediği önemlidir. Bu yoğunluğu belirleyen ise yine toplumun kendisidir. Durkheim'ın intihar kuramı intiharın biyolojik ve psikolojik etkilerini yadsımadan bu etkilerin toplumsal boyutuyla olan ilişkisine de temel alarak kanıtlanabilir veriler ortaya koymaktadır. Toplum ve bireyi intihar paydasında birleştiren ilk kişi olma özelliği ile Durkheim sosyoloji alanında büyük bir öncü olmaktadır. Bu alandaki incelemesi halen geçerliliğini korumakta ve örnek alınmaktadır.

1.2. Durkheim Sonrası İntihar Kuramları

Andrew Henry ve James Short intiharları cinayetler ile ilişkilendirmişlerdir. Onlara göre, sosyal değişkenler açısından intiharlar ve adam öldürme arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Henry ve Short bu ilişkiyi Durkheim'ın anomik intiharlar teorisinden esinlenerek ortaya çıkarmışlardır. Onlara göre, Durkheim'ın anomik intiharı sosyal yapıda düşük bütünleşme düzeyinde olan ve hüküm giymiş kişilerce gerçekleştirilmektedir. (Giddens 1965: 12-13)

Henry ve Short hem hayal kırıklığı hem de saldırganlığa dayalı dayanan psikanalitik bir teori ortaya koymuşlardır. Kişinin saldırganlığını kendine yönlendirmesine intihar adı vermektedirler. İçli, Henry ve Short'un intihar teorisini şöyle özetlemektedir:

- 1) İntihar kriz dönemlerinde artma, refah dönemlerinde azalma gösterir.
- 2) İş hayatındaki başarısızlık, erkeklerde kadınlardan daha sık olarak intiharla ilişkili bulunmuştur. Bu beyaz ve beyaz olmayanlarda da farklılık gösterir. İş hayatındaki başarısızlık, beyaz olmayan kadınlarda beyaz olmayan erkeklerden daha sık intiharlarla ilişkilidir. Henry ve Short'un intihar açıklamaları temelde hayal kırıklığı-saldırganlık, sosyal anomi ve izolasyon ilişkisine dayanır. Erkek intiharlarının çoğu yalnız yaşayan, bekar ve boşanmış, fakat çocuğu olmayan erkeklerin intiharlarıdır. (İçli 2013: 355)

Suicide and Homicide makalelerinde de belirttikleri gibi bir toplumda ezilen, harici kaynaklardan mahrum edilen kesim bu kaynaklara sahip olmak için bir takım saldırganlıklarda ve cinayetlerde bulunacaklardır. Ama bu saldırılar meşru olmadığı için saldırganlığı kendisine yöneltecektir. Henry ve Short'un teorisi yaşam kalitesi ile intiharlar arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapar. (Lester vd. 2016: 274-276)

Sosyal bütünleşme teorisyenleri Jack P. Gibbs ve Walter T. Martin sosyal ilişkilerde devamlılık, durağanlık ve sosyal bütünleşmeyi incelemişlerdir. Bu görüşe göre, nüfusun intihar oranı o nüfustaki statü bütünleşmesi ile zıt yönde değişir. Üst, orta ve alt sınıfta intihar oranları farklı bulunmuştur. Bu oranlar üst ve alt sınıfta yüksek, orta sınıfta düşük gözlemlenmiştir. Bazı şehirlerde orta sınıfta intihar oranı yüksek bulunmuştur. (İçli 2013: 354)

Martin ve Gibbs, çeşitli toplumlardaki bireylerin sosyal bütünleşmesini ele alarak intihar incelemelerinde bulunmuşlardır. Ayrıca intiharların sebeplerini rol çatışması, statü uyumsuzluğu gibi nedenler ile açıklamaya çalışmışlardır. İntiharları incelerken bireylerin farklı rollerin gerektirdiği sorumlulukları karşılayamamaları sonucu statü uyumsuzluğu

yaşayabileceklerini bu durumun sosyal bütünleşmeyi olumsuz etkileyeceğine vurgu yaparlar. (Gibbs ve Martin 1958: 140-142)

Toplumsal bütünleşme ile intihar oranlarının ters orantılı olarak değiştiğini ileri süren Martin ve Gibbs, sosyal ilişkiler ne kadar dayanıklı ve istikrarlı ise intihar oranlarında da o kadar düşüş yaşanacağını belirtir. İnsanları toplumsal bütünleşmeye yönelten şey içerisinde yaşadığı toplum tarafından taleplerin ve beklentilerin karşılanmasıdır. Bu beklenti ve talepler karşılanmadığı zaman toplumsal ilişkiler zarar görmektedir. Martin ve Gibbs'in teorisinde bireylerin bütünleşme seviyesi intihar oranlarını etkilediği için araştırmalarında yaş, cinsiyet ve etnik köken gibi faktörler önemlidir. Çünkü toplumsal bütünleşme üzerinde bu faktörlerin doğrudan ilgisi vardır. (Metzger 1969: 44-47)

İntihar ve toplum ilişkisine dair en bilinen kuramlardan biri Erving Goffman'a aittir. Goffman, damgayı bireyin dış görünümünden ya da topluma ters düşebilecek durumlara sahip kişilerin bir çeşit etiketlenmesi olarak tanımlar. Damga fiziksel olarak bedendeki herhangi bir kusurdan (görme, işitme ya da bir uzvun kaybı vs.) olabildiği gibi zayıf irade, baskıya müstahak ya da doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı inançlar, ahlaksızlık olarak algılanan bireysel karakter bozukluklarından da gelebilir. Bu bozukluklar örneğin ruh bozukluğu, hapis yatmak, bağımlılık, alkolizm, eşcinsellik, işsizlik, intihara girişim ve radikal siyasi davranışlar gibi durumlardır. Bunların yanı sıra ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgalar vardır; bunlar, soy bağıyla aktarılabilir ve eşit bir biçimde bir ailenin tüm mensuplarına ulaşabilir. (Goffman 2018: 27-31)

Damga, insanları toplumsal düzende üzerlerinde bir etiketle yaşamaya mecbur bırakmaktadır. İnsanlar bu etiketten kurtulmak için ameliyat, tedavi ve rehabilitasyon gibi yollara başvurmaktadır. Fiziksel bir kusuru bulunmaksızın bulunduğu ortama yabancı, öteki rolündeki farklı etnik gruplar ise baskın toplumsal motiflere ayak uydurma çabaları içerisinde girmektedir. Bu yüzden damgalı insanlar normal insanlar gibi bir hayat yaşayamazlar. Sürekli bir kabul görme çabası içinde bulunan damgalı bireyler, toplumun normallik tanımlarına uymaya çalışırlar. Bir kısmı böyle bir çabaya girişmek yerine kendini kapatır çoğunlukla yaşamına kendi eliyle son verir.

Etiketleme süreci belli bir müddet sonucunda insanları etiketlendiği biçime dönüştürmektedir. Örneğin sabıkalı bir kişi, tekrardan suça bulaşabileceği düşüncesiyle

işverenler tarafından kabul edilmeyip, uygun bir eş olarak da seçilmemesi üzerine bir aile ortamından da mahrum kalabilmektedir. Tüm ihtimallerin tükendiğini düşünen bireylerde bu açıdan suça bulaşma eğilimi tekrardan gerçekleşebilmektedir. Bu döngü içerisinde toplumda kendine yer bulamayan bireyler intihara yönelebilmektedirler.

Maurice Halbwachs Durkheim'ın intihar incelemelerinde olduğu gibi toplumsal nedenlerle intiharı çözümlenmeye çalışmıştır. Her ikisi de sosyal bütünleşmede yaşanan sorunların intihar üzerinde tetikleyici bir rol üstlendiğini savunmuşlardır. Halbwachs dönemin güncel teknolojilerini de kullanarak, kendince Durkheim'ın teorisinde eksik olan yerleri tamamlamıştır. Halbwachs'ın modeli psikopatolojik araştırmaların yapılması için birçok araştırmacının çalışmasına ön ayak olmuştur.

Halbwachs Durkheim'ın intihar kuramını geliştirmekle birlikte bazı yerlerine eleştiride bulunmuştur. Ona göre, Durkheim'ın belirlediği intihar kategorilerinden bencil ve anomik intiharların sebeplerinin belirlenmesinde eksikliklerin olduğunu belirtir. Halbwachs'ın önerdiği alternatif hipotez, intihar girişiminin bilinç içindeki bağlamsal değişikliklerden de kaynaklanabileceğidir. (Travis 1990: 225-228)

Çalışması birçok yönden Durkheim ile benzerlik gösterse de Halbwachs'ın ayrıldığı, Durkheim'ı eleştirdiği yerler de vardır. İlk istatistiksel verilerin güvenilirliği hususuna Durkheim'ın yeterince önem vermediğini ileri sürer. Ülkelerin intihar verilerinin kaynaklarının değişebilirliği ve gizlenebilirliği göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Daha sonra kırsal ve kentler konusunda Durkheim'ın yaşam koşullarını ayırt etmeksizin genel kanılarda bulunduğunu belirtir. Ona göre yaşam alanlarının farklı olması yaşam tarzlarını da etkilediği için intihar incelemelerinde bu iki farkı gözetmek gerekmektedir.

Halbwachs, Durkheim'ın teorisine getirdiği bir diğer eleştiride ise aile yapısı ve dinin birlikte ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Halbwachs'a göre, özellikle dini uygulamaları daha geniş bir alana yaymak mümkün. Halbwachs, kentsel ve kırsal alanlarda, intihar oranlarının kapsamlı karşılaştırmalı bir analizini yapmıştır. Durkheim'ın intihar konusundaki önermelerini gözden geçirmiş ve sosyal değişim arasındaki ilişkiyi Almanya örneğiyle ele almıştır. Almanya'da iş endeksindeki dalgalanmalar sırasındaki verilere dayanarak Halbwachs, Durkheim'ın 'intihar oranları ekonomik krizler sırasında yükselir' önermesini doğrulamıştır. Bu dönemde depresyonlar artar ve intihara doğru bir eğilim olur.

Ancak Durkheim'in 'ekonomik refah dönemlerinde intiharlar yükselir' tezine ise Halbwachs karşı çıkmıştır. Tersine, bu dönemlerde intihar eğilimi azalma gözlemlenmiştir. (Giddens 1965: 7)

Halbwachs'ın teorisine göre Durkheim'in sınıflandırmalarından farklı olarak ayrıca normal intiharlar da olabilir. Bu normal intiharlar, başkalarıyla olan ilişkilerden kopuk, birçok motif (psikolojik ve sosyolojik) içeren faktörler olabilir. İşte başarısızlık, karşılıksız sevgi, kronik hastalık gibi birçok sebep intiharla sonuçlanabilir. Fakat patolojik intiharlar aynı zamanda toplumsal izolasyondan kaynaklanmaktadır. Hem normal, hem de patolojik intiharlarda, Halbwachs, intiharın gerçek nedeni toplumsal olduğuna karar vermiştir. Bu sonuca ulaşırken, Durkheim'in analizini birkaç açıdan sorgulamasına rağmen Halbwachs, intihar konusunda Durkheim'in: "intihar öncelikle bir toplumsal olgudur" mealindeki sosyolojik yaklaşımının geçerliliğini teyit etmiştir. (Giddens 1965: 7-8)

Karl Marx'ın intihar üzerine yazıları Jacques Peuchet'in anılarından alınan derlemeler niteliğindedir. Bu derleme modern burjuvanın baskıcı tutumu ve ataerkil ailelerin gençlere, özellikle de kadınlar üzerindeki despot tutumlarına yöneliktir. Temel olarak özgürlüğün kısıtlanması ve bireylere dayatılan her türlü durumu eleştiren Marx, intiharların da temelde sebebinin bu olduğunu savunur. Şöyle ki:

"Baskıcı ana babaların ve amirlerin kendilerine tabi olan kişilere kötü muamele etmelerinin, adaletsiz davranmalarının, gizli cezalandırmaların, sinirli, çok kolay heyecanlanan, derin duyguları olan tutkulu insanları ölüm arayışına sürükleyen çaresizliğin temel nedenleri arasında olduğunu keşfettim. Bu devrim (Fransız Devrimi) yıkamadı tüm tiranlıkları ki; keyfi otoriteleri suçladığımız bu kötülükler sıradan ailelerde de varlığını sürdürmekte ve devrimlerdeki gibi krizlere neden olmakta". (Marx 2006: 13-14)

Marx'ın politik ya da ekonomik alan dışında bireysel olarak özel yaşama yöneldiği bu yazıda temel konu modern toplumlarda kadının ezilmesidir. Marx'a göre kadınları kendi özel mülkü gibi gören kiskanç adamların köleye ihtiyacı vardır, kiskanç adam sevebilir, ama hissettiği aşk sadece kiskançlığın bir kopyasıdır; bütün bunlardan da öte kiskanç adam bir özel mülk sahibidir. (Marx 2006: 27) Kadınlardan yola çıkarak modern toplumsal yapıdaki baskıcı tutumları eleştiren Marx'a göre:

“Menfaatler ve mizaç arasındaki ilişkiler, bireyler arasındaki gerçek ilişkiler, daha en başından itibaren bizler tarafından yaratılmıştır ve intihar yalnızca, her daim yeni hareketleri teşvik eden, birçok savaşçının, kurbanlar arasında sayılmaktan bıktığı için ya da cellatlar arasında onurlu bir mevki işgal ettikleri düşüncesi ne isyan ederek, geri çekildiği evrensel toplumsal mücadelenin binbir belirtisinden yalnızca bir tanesidir.” (Marx 2006: 14)

Marx ve Peuchet intiharın nedeni olarak ise, kapitalizmin ekonomik kötülüklerine düşük maaşlar, işsizlik, sefalet değinirken, daha çok işçi-olmayan bireylerin özel yaşamlarını etkileyen ve doğrudan ekonomik olmayan toplumsal adaletsizlikleri vurgularlar. “İnsan, daha iyi bir şey isteği için, özel hayatın kötülüklerine karşı intiharın en son çare olduğunu anlıyor”. (Marx 2006: 33)

Halbwachs, Martin-Gibbs, Henry-Short, Marx ve Goffman’ın intiharlar hakkındaki görüşlerine dair genel bir değerlendirmede bulunursak, intiharlar içinde yaşanan toplumsal düzenden, bütünleşmeden ve toplumun oluşturduğu statü-rollerden ayrı düşünülmemesi gereken olgulardır. Öyle görülüyor ki bir ülkede meydana gelen değişimlerin getirdiği yeni kimlik biçimlerine adapte olamayan bireylerde sosyal yaşamdan kopuşlar meydana gelecektir. Bu kopuşlar bütünleşme duygusundan yoksun bireylerde, bunalım halinin getirisiyle, intiharlara yönlendirecektir. Kuşkusuz tüm bu görüşlerin temellenmesinde Durkheim’ın intihar teorisinin yeri büyüktür.

2. Kültür ve İntihar İlişkisi

Bir toplumun genel yapısının belirleyicisi durumunda olan kültür, bireyler tarafından doğumdan ölüme kadar öğrenilen ve toplumsallaşma sürecinin temelini oluşturan bir olgudur. Kültüre girme, herhangi bir kültürün ya da alt kültürün tam üyesi olmak için birey bireysel isteklerinden vazgeçmek durumundadır. İntihar bu istekler arasındadır. Dünya genelinde birçok kültür bireyin kendi canına kıymasını reddetmiştir. Vazgeçilen ya da mahrum olunan çoğu istekler kültürün gereklerini oluşturur. Bu sebeple içinde yaşanan kültüre ters düşmek çoğu bireyin istemeyeceği bir durumdur.

İntihar olgusu genel olarak olumsuz ve istenmeyen bir durumdur. Bunun yanında bazı toplumların kültürlerinde intihar olumlu, beklenen bir yaptırım olarak yerleşmiştir. Bunlardan en bilindikleri Antik Yunanlılar, İskandinavya’da eski savaşçılar, Hindistan’da kocası ölen kadınlar ve Japonya’daki törensel intiharlardır. İntiharı onur olarak görüp teşvik

eden inanışların başında Japon kültürü gelmektedir. Japon kültüründe 800 yıllık bir geçmişe sahip olan ve bir sanat olarak görülen Japon rituel intihar töreni Seppuku vardır. Bu pratik düşmanın eline düşmekten kendini kurtarmak için Japon feodal savaşçıları tarafından yapılmaktadır. Karnın yarılması ve kesilmiş göbek anlamına gelen Seppuku, savaşçı samuray sınıfının intihar uygulamasıdır. (Sümer 2016: 106)

İlkel kabilelerde intihar bazı durumlarda tanrıların ve kabilenin onuru için yapılması gereken bir eylemken bazı durumlarda kişiyi kötü yönde damgalayan, lanetlenen bir durumdur. Bu duruma örnek olarak, Afrika'nın bazı yerel kabilelerine göre intihar eden kişinin vücuduna temas etmekten kaçınılır. Bu temas sonucunda, dokunan kişi için felaketlere sebep olacağı inancı hâkimdir. Ceset, felakete bulaşılmaması için ölen kişiyle alakası olmayan biri tarafından yok edilmelidir. Hizmeti sonucunda bu kişi boğa ile ödüllendirilmektedir. Bir başka kabilede ise intihar etmek isteyen kişinin bu düşünceden vazgeçmesi için koyun öldürülmektedir. Birkaç Doğu Afrika kabilesinin inancına göre intihar eden kişi kendini astığı ağaçla birlikte yakılması istenir. (Metzger 1969: 13-14)

Köklü toplumların tarihlerinde intihar olgusuyla ilgili mitolojik unsurlar barındıran birçok inanış vardır. Bunlardan en bilinenleri Yunan mitolojisinde kendi canına kıyan Oidipus'un kızı Antigone, Antik Mısır'daki intiharı temsil eden resimler ve Maya mitolojisinde kendini kurban olarak sunma geleneği. "Türk ve Moğol halkları arasında ise intiharla ilişkilendirilen "Abası, Abahı, Abaz ve Alban" adlı kötü ruhlar vardır. Türk mitolojisinde ayrıca Fesat Tanrıçası olarak bilinen "Satılay Hanım" motifi vardır. Satmak fiiliyle aynı köke sahip olan bu isim olumsuzluğu çağrıştırmaktadır. Ruh hastalıkları ve intihara sebebiyet veren Satılay Hanım, özellikle çaresiz ve umutsuz insanları intihar etmeleri için kandırmaktadır". (Sümer 2016: 106)

Her çağ ve toplumda intihar vardır ve hepsinin kendine özgü nedenleri vardır. Ayrıca bu intiharların gerçekleşme şekli, sıklığı ve toplumda oluşturduğu tepki de kendi içerisinde farklılıklar gösterir. Savaşlar, göçler, hastalıklar ve toplumsal dönüşümler bunlardan birkaçıdır. İlkel çağlardaki intiharların genel özellikleri hastalık, yaşlılık ve çaresi olmayan acılardan kurtulma olarak bilinir. Yazılı yasaların bulunmadığı kabilelerde mitoslar ve rivayetler ile kabile üyelerinin onursuz bir davranış gösterdiklerinde kendi canlarına kıymaları beklenir. Ayrıca intiharı erdem olarak kabul eden toplulukların dinsel inançları

semavi dinlerden farklı olarak birçok tanrıyı barındırır. Çok tanrıcılıkta intihar, kimi zaman olumsuz değil hatta onurlu bir durum olarak görülen bir davranıştır.

Modern toplumlarda intiharlar çoğunlukla anomik özellikler göstermektedir. Bireyin kendine ve topluma yabancılaşmış bir hal ile yalnızlığa sürüklenmesi modern zaman intiharlarında en sık rastlanan durumdur. Görüldüğü üzere bireylerin içerisinde yaşadıkları toplumun gelenekleri ve beklentileri intihar olgusunun anlamlandırılmasında büyük bir rol oynar. Bu anlamda toplumların geçirdiği dönüşümler, değişen kimlik algıları ve değer yargıları insanların yaşamları üzerindeki tahakkümlerini de belirlemektedir.

3. Küreselleşme Sürecinde İntiharlar

Her toplumun intihar düzeyi ve intihar nedenleri kendi toplumunun gelenekleri doğrultusunda belirlenmektedir. Ancak 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünyayı saran küreselleşme, kültürler üzerinde büyük değişikliklere sebep olduğu için intihar oranlarında ve nedenlerinde de değişimler meydana getirmiştir. Bu sebeple değişimin temel olduğu günümüzde, en fazla anomik intiharlar meydana gelmektedir.

Günümüz dünyası tarihte görülmemiş hızda değişimlere sahne olmaktadır. Bu değişim 20. yüzyılın son çeyreğinde başlamış olan küreselleşme sürecinin siyasi ve ekonomik yönleri kadar, belki de onlardan da önemli olan kültürel yönünün öne çıkmasıyla belirlenmiştir. Küreselleşmenin ve kültürel değişimin hızını ve yönünü belirleyen ise bilişim ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerdir. Öyle ki insan ilişkilerinin dahi yeniden şekillenmesine teknolojik değişimlerin sebep olduğunu söylenebilir. Bu nedenle teknolojiyle birlikte insanlar, daha önce hiç görmediği kadar başka insanlarla tanışmış ve etkileşime girmiştir. Bu etkileşimler kuşkusuz temel toplumsal kurumlarının yapısında da değişimler meydana getirecektir.

Küreselleşme sürecinin en yoğun olarak yaşandığı 2000 yılı sonrası dönemde dünya genelinde intihar oranlarına bakıldığında intiharların başat ölüm nedenleri arasında olduğu açıkça görülmektedir. 2015 yılında dünya genelinde yaklaşık 788.000 kişi intiharla yaşamına son vermiştir. Bu durum, her yıl 100.000 nüfusa karşılık ortalama 10.7 insanın intihar nedeniyle öldüğünü ortaya koymaktadır. (Dünya Sağlık Örgütü Resmi Web Sitesi, 01.01.2018)

Küreselleşmenin insan benliğinde yaptığı değişimler ailede, toplumsal rollerde, cinsiyet algılarında ve iş yaşamlarında da meydana gelmektedir. Değişim geleneksel benlik algısını etkiliyor ve insanı sürekli bir evrime zorluyor. Zorunlu dönüşümlerin, insan gibi çok boyutlu bir varlıkta, çeşitli ruhsal bozukluklar ortaya çıkarması beklenilmeyen bir durum değildir. Bu açıdan modern dünya, kapitalizmin egemenliğinde bireylerde yeni ruhsal rahatsızlıklar meydana getirmiştir. Çoğunlukla iş stresi, değişen çağa ayak uyduramamaktan kaynaklı depresif rahatsızlıklar, kişilik bozuklukları, alkolizm, şizofreni ve cinsel tercihlerin getirdiği ruhsal rahatsızlıklardır.

Durkheim'ın kuramından yola çıkılacak olunursa dünyada gerçekleşen değişim ve dönüşümlerin din, aile gibi yapılara zarar vermeden gerçekleşmesi beklenilmemektedir. Durkheim'a göre, işbölümü ve tekniğin yaygınlaşması, dinlerin çözülmesi ve bireysel farkların çoğalması insanlar arasında ortak bağların kopmasına neden olmaktadır

İnsanın kendine zarar vermesinin sonucu yalnızca kendisinde bitmeyip toplumun üstün bir değer olarak gördüğü her şeye de zarar vermektedir. Hem suçlunun hem de kurbanın aynı kişi olması toplumu soyutlamayıp tüm ahlak ve değer yargılarını ilgilendirmektedir. Bu nedenle anomik intiharlar hem duygusal hem de toplumsal çözümlerin günümüzdeki karşılığıdır.

Peki, insanı insan yapan toplumsallığıysa insanın başka toplumlarla etkileşime girmesi benliğinde ne gibi değişimlere yol açar? Elbette ki farklı kültürlerde yetişmiş insan hareketlerini görüp anlamlandırmaya çalışmak, insanoğlunun benlik algısında değişimlere neden olacaktır. Küreselleşme bu değişimlerin temel nedenidir. Küreselleşme yeni toplum tipleri, yeni kültürel melezlenmeler ve yeni bir insan tipi doğurmuştur. Ortaya çıkardığı insan tipi benliği yücelten, tüm kurum ve inançları bu benliğe göre şekillendiren bir tiptir. Bu nedendir ki dinin insanlar üzerinde etkisi ancak insan benliğinin sınırları dışındadır. Din kültürünün ve birey olmanın kuşkusuz en önemli parçalarındandır fakat modern dünyada tıpkı tüm kavramlarda olduğu gibi dinin de içi boşaltılmıştır. Bu durum inançları şartlara ve durumlara göre şekillendirip, kişiye göre hal almasına sebep olmaktadır. Haliyle inançlara olan sarsılmaz duyguların zarar görmesine ve sekülerleşmenin de paralel olarak yaygınlaşması söz konusu olmaktadır. Modern dünya ülkelerinde gözlemlenen sekülerleşme hali bu durumun boyutlarını ortaya koymaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sosyolojinin temel ilgisi, “toplum nasıl mümkündür?” sorusu üzerinedir. Durkheim toplumun ancak toplumsal düzenin korunması ve sürdürülmesi ile mümkün olabileceğini iddia etmiştir. Toplumsal düzen temel toplumsal kurumlar aracılığıyla korunur ve sürdürülür. Bunlar din, aile, siyaset, eğitim, ekonomi gibi kurumlardır. Durkheim’a göre bu kurumlar işlevlerini layıkıyla yerine getiremediklerinde ortaya çıkan anomi durumu bireyin toplumla bağlarını zayıflatan bir sonuç doğurur. Dolayısıyla Durkheim tarafından tamamen sosyolojik bir olgu olarak tanımlanan intiharların nedenleri de temel toplumsal kurumların işlevlerinde bulunabilir.

Kültürel karşılaşma ve melezlenmeler bugün yalnız medya veya internet aracılığıyla değil hızla artan göç hareketleri yoluyla da gerçekleşmektedir. Günümüzde göçlerin en temel nedenleri arasında savaşlar ve yoksulluk yatmaktadır. 20. yüzyılda dünyayı etkisi altına alan iki büyük dünya savaşı ve bu savaşlar sonucunda devletlerde ortaya çıkan iç karmaşalar, 21. yüzyılda da etkisini göstermiştir. Ekonomik refah seviyesi düşük olan insanlarda yaşamdan memnun olma oranı da düşmektedir. Yaşamdan memnuniyette en önemli değişkenlerden biri de sağlıktır. Gün geçtikçe artan hava kirliliği ve temiz su oranının düşmesiyle birlikte insan sağlığında da gözle görülür bozulmalar meydana gelmektedir. İnsan yaşamını doğrudan etkileyen bu faktörler yaşam kalitelerinde düşüşe insanlarda da karamsar bir hale sebep olmaktadır. Modern dünyanın en popüler hastalığı olan depresyon ise hastalık olmaktan çıkıp bir yaşam biçimi haline gelmektedir. Tüm bu nedenler insan yaşamını doğrudan etkileyen ve insanları intihara yönlendiren nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, intiharları arttırıcı birçok faktör sıralanabilir. İntiharlar geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçen ve bu sürecin görece hızlı yaşanmasıyla oluşan boşluklarda artış göstermektedir. İntihar ekonomik yeterliliği bulunmayan kişilerde risk faktörüdür. İntihar dinsel ve kültürel yapının bozulduğu yerlerde artış göstermektedir. Alışılan kültürden başka bir kültüre yapılan zorunlu göçler sonucunda intiharlar artar. Ekonomik buhran dönemleri intiharları arttırırken, doğal afetler ve bütünleşmeyi arttırın savaşlar intihar oranını azaltır. Alkol ve madde bağımlılığı dolaylı yollardan önemli intihar nedenleridir. Son yıllarda artan iş ve okul yaşamındaki rekabet ortamı stresi arttırmakta, olası bir sorunda intihar riskini arttırmaktadır. Toplum tarafından dışlanan, etiketlenen sabıkalılar,

eşcinseller, farklı etnik köken ve inanca sahiplerde intihar riski fazladır. Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşmasından kaynaklı video ve fotoğraflarla yapılan özel hayata saldırılar, bireylerde küçük düşürücü duyguları uyandırdığından son zamanların en yüksek intihar riskleri arasındadır. (Arslan ve Köse 2019: 336)

Ölümler, önlenemez ve beklenilmedik anlarda gerçekleşirken, intiharlar beklenebilir ve önlenebilir bir gerçekliktir. Bu sebeple intiharlar için risk faktörü oluşturabilecek her durum gözden geçirilmeli uygun önlemler alınmalıdır. Sosyo-ekonomik yapının intihar oranlarını etkilediği açıktır. Özellikle genç nüfus için risk taşıyan intihar sorunu ile başa çıkabilmek için gençleri önceliğe alan politikalar gözden geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Arslan, Fatih ve Köse, Ayşe (2019). "Türkiye'de İntiharların Sosyolojik Analizi (2000-2015), İKSAD 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı, M. Fatih Bilal Alodalı ve Samira Khadhraoui(ed.), s. 320-338, İKSAD Yayınevi.
- Baudrillard, Jean (2008). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Durkheim, Emile (2014). *İntihar*. (Çev. Özer Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). 01.01.2018
http://www.who.int/mental_health/media/en/426.pdf
- Fromm, Erich (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri I*. (Çev. Şükrü Alpagut). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gibbs, Jack P. Martin Walter T. (1958). "A Theory of Status Integration and Its Relationship to Suicide". *American Sociological Review*. 2:140-147.
- Giddens, Anthony (1965). "The Suicide Problem in French Sociology". *The British Journal of Sociology*. 1: 3-18.
- Goffman, Erving (2018). *Damga "Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Marx, Karl (2006). *İntihar Üzerine*. (Derleyen: Barış Çoban vd.). İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi.
- Metzger, C. Rodney (1969). *Suicidology: A Study Of Suicide Trendsand Theories 1950 – 1964*. Montana Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Lester D,Gunn J.F (2016). *Sociology of Suicide*. 01.01.2018
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128009512000339>
- Sümer, Necati (2016). "Antik ve İlkel Toplumlarda İntihar Olgusu". *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1: 83-116.
- Travis, Robert (1990). "Halbwachs and Durkheim: A Test of Two Theories of Suicide". *The British Journal of Sociology*. 2: 225-243.